

Правна регулация на дигитална трансформация в образованието
Мария Илиева

Legal regulation of digital transformation in education
Mariya Ilieva

Abstract:

Digital technology has changed the world and the way we live, turning many aspects of it into digital data that has helped the rapid development of new technologies and the transformation of our society.

With the pace at which digital platforms and communications are evolving, legal regulations cannot always respond to what is actually happening. To address these challenges, the European Union (EU) has acted to adopt a so-called "legislative package" in the form of two legislative proposals designed to implement the EU's digital strategy. Together, the Digital Service Act and the Digital Markets Act aim to create a safer digital space and establish a level playing field to foster innovation and growth in the EU.

By refining the legal framework in the process of digital transformation, some educational models will be improved. In this sense, the "marriage" between digital transformation and law is inevitable and will allow to meet all the requirements in the "new normal" of digital transformation as quickly as possible.

Keywords: digital regulations, digital environment, online platforms

For contacts: Mariya Ilieva, PhD student in New Bulgarian University,
mariya.ilieva89@gmail.com

ВЪВЕДЕНИЕ

Дигиталните технологии промениха света и начина, по който живеем, превръщайки много аспекти от него в цифрови данни, които спомогнаха за бързото развитие на новите технологии и трансформацията на нашето общество.

Въвеждането на нови технологии и цифрови решения в образованието е ключов процес, наречен дигитална трансформация. Този процес има за цел да оптимизира образователния опит и да подобри постигането на по-добри резултати, като включва въвеждането на различни инструменти, като електронни платформи за обучение, лекции и учебници, книги в онлайн формат, видеоматериали и други. Макар и с по-бавни темпове дигиталното обучение дава своята добавена стойност в образованието, като улеснява и подпомага реализирането на различни процеси.

Всички тези процеси имат нужда да бъдат дефинирани и позиционирани под формата на закони в Европейската дигитална правна рамка.

ИЗЛОЖЕНИЕ

През 2000 г. Европейският съюз въведе Директива за електронната търговия (Директива 2000/31/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2000 година), която промени начина, по който компаниите предлагат услуги и по-който потребителите ги използват. Тази директива има значителен принос за икономическото и социалното развитие в Съюза и света. Въпреки това, с появата на дигиталните услуги възникнаха нови рискове и предизвикателства, свързани с

тяхната употреба в обществото. Кризата COVID-19 подчерта нуждата от цифрова трансформация в образованието, като се използват цифрови услуги и технологии. Европейската комисия се ангажира да актуализира правилата, които определят отговорностите и задълженията на доставчиците на цифрови услуги, за да се гарантира защита на основните права в онлайн средата. Това е важна стъпка за осигуряване на сигурно и отговорно използване на цифровите технологии в образованието и в живота на хората.

След пандемията, много процеси се реализират дигитално, а компаниите в световен мащаб започнаха да оптимизират и автоматизират работата си.

За съжаление, с темповете с които се развиват дигиталните платформи и използването им като средство за комуникации, законодателните инициативи и правни регулации в България не винаги могат да отговорят на реално случващите се събития. Всички процеси и операции в бизнеса, търговията, образованието и т.н. се осъществяват въз основа на правни параметри. Тези параметри се определят от националните закони и законите на ЕС: директиви и регламенти.

За да отговори на всички тези предизвикателства, Европейският съюз (ЕС) предприе действия по приемане на т.нар. „законодателен пакет“, под формата на две основни предложения за законодателни актове, предназначени да прилагат дигиталната стратегия на ЕС. Заедно Законът за цифровите услуги (Digital Service Act) и Законът за цифровите пазари (Digital Markets Act) имат за цел да създадат по-безопасно дигитално пространство и да установят равни условия за насърчаване на иновациите и растежа както в ЕС, така и в световен мащаб.

Законът за цифровите услуги (Digital Services Act) ще окаже съществено влияние върху дигиталната трансформация в образованието и нейното правно регулиране. С нарастване използването на онлайн платформи и услуги в образованието, законът ще има директно влияние върху начина, по който се регулират тези дейности. Много регламенти на ЕС, които се отнасят до образователните институции съдържат клаузи, които засягат отговорността на съдържанието.

Следователно, онлайн платформите са отговорни за съдържанието, което публикуват или разпространяват в техните мрежи, включително образователни материали и съдържание, публикувани в онлайн учебници и платформи. В тази светлина, образователните институции, които използват онлайн услуги и платформи, трябва да гарантират, че съдържанието, което публикуват, отговаря на законодателството.

Освен отговорността за съдържание, законът (Digital Services Act) ще повлияе и върху защитата на личните данни в образованието. Съгласно законодателството на Европейския съюз, онлайн платформите са задължени да защитават личните данни на потребителите, включително данните на студенти и преподавателите, които се обработват и съхраняват в онлайн учебници и платформи. Образователните институции следва да гарантират, че съответстват на законодателството и защитават личните данни на своите студенти и персонал.

Прозрачността и отчетността са от ключово значение за дигиталната трансформация в образованието, защото осигуряват доверие и отговорност в онлайн средите на образователните институции. Тези аспекти са от съществено

значение за защита на личните данни на потребителите, като се гарантира, че данните на студенти, ученици и преподаватели са сигурни и защитени.

В съответствие с изискванията на законодателството на Европейския съюз, онлайн платформите трябва да предоставят ясна информация за начина, по който управляват информацията и съдържанието в техните мрежи. Това може да включва информация за начина, по който се използват и обработват личните данни на потребителите, както и за начина, по който се използва и съхранява образователното съдържание. Тези изисквания на законодателството могат да допринесат за укрепване доверието на потребителите в онлайн образователните услуги и платформи, което от своя страна може да подпомогне по-широкото приемане на дигиталната трансформация в образованието.

В заключение, Законът за цифровите услуги ще има значително въздействие върху дигиталната трансформация в образованието и нейното правно регулиране. Прозрачността и отчетността са ключови аспекти на този закон, които са от съществено значение за защита на личните данни на потребителите и доверието в онлайн образователните услуги и платформи. Като така се гарантира, че образователните институции отговарят на законодателството и предоставят качествени образователни услуги.

От друга страна, Законът за цифровите пазари (Digital Markets Act) е предложение на Европейската комисия за регулиране на големите технологични компании, така наречените „gatekeeper-s“ – дигитални платформи, като Google, Amazon и Facebook. Целта на законодателството е да осигури справедливост в цифровата икономика, като налага правила за предотвратяване на злоупотреби с доминантните позиции на тези компании и насърчава иновации, конкуренция и защита на потребителите.

Законът за цифровите пазари (DMA) включва редица задължения за платформите, включително задължително предоставяне на достъп до данни и технологии на конкурентите им, зачитане на стандарти за съвместимост, защита на личните данни и прозрачност на алгоритмите. Нарушаването на тези задължения е възможно да бъде санкционирано с глоби. Законът за цифровите пазари (DMA) ще има значително влияние в Европа и България, тъй като дигиталните платформи, които заемат доминиращи позиции на пазара, имат голямо присъствие в региона. Законът за цифровите пазари (DMA) ще бъде допълнен от новата Законодателна рамка за услугите на дигиталното единство, която ще регулира онлайн платформите в цялост.

В областта на образованието, законът за цифровите пазари (DMA) ще подобри конкуренцията на пазара на дигитални услуги и продукти. Това може да доведе до по-добро качество на учебните материали, иновативни технологии и ресурси за обучение и по-широк достъп до цифровите технологии.

Законът за цифровите услуги (DSA) и законът за цифровите пазари (DMA) са две нови законодателни инициативи на Европейския съюз, насочени към регулиране на онлайн платформите и дигиталната трансформация във всички сфери на обществения живот, не само в образованието. Тези законодателни инициативи имат значимо влияние върху функционирането на онлайн платформите, като осигуряват защита на данните и защита на потребителите. В сферата на образованието, законът за цифровите пазари (DMA) ще има

значителни последици, като гарантира равен достъп до ресурси и услуги, включително онлайн образователни материали и платформи.

В сферата на образованието най-често използваните средства за комуникации това са дигиталните платформи. В контекста на образованието, терминът „платформа“ може да бъде употребяван като описание на онлайн дигитални платформи, които служат за предоставяне на образователни услуги, като например електронни учебници, уебинари, студентски/училищни портали и други подобни. Не съществува една общо приета и легално определена дефиниция на "платформа" в образователния контекст, тъй като терминът може да има различни приложения и да се използва за различни видове образователни услуги. Вместо това, определянето на термина може да зависи от конкретния закон или регламент, който регулира образователните дейности, предоставяни чрез платформата.

По този начин, в различни държави платформите за образование могат да бъдат регулирани от закони, които диктуват изискванията за онлайн образованието, като установяват определени стандарти за качество, безопасност и защита на личните данни. В други държави, регулаторната уредба на платформите за образование може да зависи от законовите разпоредби, насочени към защитата на личните данни или към защитата на авторските права.

От това следва, че понятието "платформа" в образователната среда може да варира в зависимост от конкретния контекст на използване и държавата, в която се предлагат образователни услуги. В ЕС, образователните платформи са регулирани от различни закони и директиви, включително Директивата за електронната търговия на ЕС и Общия регламент за защита на данните (GDPR). Някои държави-членки на ЕС също имат свои собствени закони, които регулират онлайн образованието и платформите за образование.

В рамките на Европейския съюз, правната дефиниция на термина "платформа" се закрепва в различни регламенти, сред които водещи места заемат директиви и регламенти, свързани със защита на личните данни, електронната търговия и дигиталните услуги.

Регламентът за защита на личните данни на Европейския съюз (GDPR) определя платформата като „онлайн услуга, която обработва големи количества лични данни“. Тази дефиниция може да се приложи и в сферата на образованието, където платформите са широко използвани за предоставяне на онлайн образователни услуги. В контекста на онлайн образованието, платформата може да се отнася до система за управление на обучението (LMS), електронен учебник, уебинар или друга подобна онлайн услуга. Тези платформи могат да събират, обработват и съхраняват големи количества лични данни на студенти/учениците, като например имена, адреси, дати на раждане, електронни пощи и оценки. GDPR се прилага към всички платформи за обработка на лични данни в Европейския съюз, включително онези, които са свързани с образованието.

Разглеждана през призмата на онлайн платформа е и ChatGPT Open AI – отворената платформа за изкуствен интелект.

Изкуственият интелект ще играе важна роля в дигиталната трансформация на образованието. Той може да ускори и оптимизира много от задачите в тази област, но предизвиква и редица сериозни етични и правни въпроси, свързани с личните

данни на ученици, студенти и преподаватели, отговорността на системите на изкуствения интелект относно достоверността на предоставените данни, както и защита на авторски права сред авторите на различни научни трудове. Затова, правителствата на държавите членки в ЕС и образователните институции трябва да работят заедно, за да гарантират, че системите на изкуствения интелект са етични, отговорни и безопасни. Това може да се постигне чрез създаването на стандарти за качество на данните, инструкции за етичното програмиране на изкуствения интелект и изисквания за оценка на въздействието на системите му. Следователно, използването на изкуствения интелект в процеса на дигитална трансформация трябва да се осъществява при съблюдаване на правните регулации, които гарантират безопасността и етичността на системите на изкуствения интелект. Темата е много обширна и не може да бъде обхваната в рамките на няколко абзаца, но без съмнение обхваща десетилетието на цифровите технологии в Европа и цифрови цели до 2030 г.

След влизането в сила на двата нови законодателни акта – DSA и DMA, същите ще имат директно приложение, като България следва да влезе в новата дигитална ера с нови правила, които ще засегнат аспекти като платформите, онлайн стрийминга и правната уредба.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

С прецизиране на правната рамка и регулация по отношение на дигиталната трансформация в образованието ще се подобрят условията за оптимизиране на образователните модел и технологии. В този смисъл „бракът“ между дигиталната трансформация и правото е неизбежен и ще позволи най-бързо да се отговори на всички изисквания в „новата нормалност“ на дигиталната трансформация.

ЛИТЕРАТУРА

1. Стоянов, Росен К. (2014). Субкултурите в дигиталната реалност, В: сборник от XVI Лятна школа по PR „Комуникация и култура”, С., НБУ
2. Онлайн портал за право на ЕС. Достъпен на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:52020PC0825>
2. Съобщение на комисията до ЕП, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и комитета на регионите – изграждане на цифровото бъдеще.
3. Официален уебсайт на ЕК. Достъпен на: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en
4. Регламент (ЕС) 2022/1925 на ЕП и на Съвета от 14 септември 2022 г.
5. Adrian Curaj, Lidgia Deca, Remus Pricopie, European Higher Education Area – Challenges for a New Decade.
6. Digital literacies in higher education: skills, uses, opportunities and obstacles to digital transformation – article by Angélica Reis Monteiro Universidade do Porto. Porto, Portugal and Carlinda Leite Universidade do Porto. Porto, Portugal